

درس دهم

اعتماد بر او

مقدمه‌ی درس

در این درس مطالبی را پیرامون توکل بر خدا و این‌که «آیا توکل سبب تنبلی می‌شود یا خیر؟» بیان می‌کنیم.

زُمر، ۳۶

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ..... آیا خدا برای بنده‌اش کافی نیست؟

مفهوم آیه، کفایت خداوند برای انسان

پیام آیه

- ۱ اگر انسان خدا را داشته باشد، دیگر نیازی به غیر او ندارد؛ زیرا خداوند برای بنده‌اش کافی است.
- ۲ این آیه به صورت استفهام انکاری مطرح شده است (استفهام انکاری نوعی پرسش است که مفهوم موردنظر آن، عکس صورت سؤال است. در این‌جا پرسش: «آیا خدا برای بنده‌اش کافی نیست؟» و مفهوم موردنظر: «خداوند برای بندگانش کافی است» می‌باشد).

اکنون که با آینده‌ی انسان در جهان آخرت آشنا شدیم و دانستیم که سرنوشت ابدی انسان‌ها براساس رفتار آنان در دنیا تعیین می‌شود، لازم است بار دیگر با خدای خود «تجدید عهد» کنیم و عزم نماییم تا راه زندگی را محکم‌تر و مطمئن‌تر از گذشته، همان‌گونه که خدا از ما خواسته است، بپیماییم. در این درس، با یکی از عواملی که سبب تقویت اراده و عزم می‌شود آشنا می‌شویم.

حقیقت توکل بر خدا

توکل بر خدا به معنای اعتماد به خداوند و سپردن نتیجه‌ی کارها به اوست. انسان متوکل خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌یابد و در عین عمل به وظایف، آموزش را به او واگذار می‌کند و خود را تحت حمایت خداوند قرار می‌دهد.

طلاق، ۳

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ..... آن کس که در راه حق به خدا توکل کند،
فَهُوَ حَسْبُهُ ..... خداوند او را بس است،
إِنَّ اللَّهَ بِالْأَمْرِ أَمِيرٌ ..... خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند.

مفهوم آیه، توکل بر خدا

پیام آیه

- ۱ هر کس در راه حق و درستی به خدا توکل کند (علت) خداوند او را کفایت می‌کند (معلول = نتیجه).
- ۲ تحت حمایت خداوند قرار گرفتن، نتیجه‌ی (معلول) توکل بر خداست. (علت)
- ۳ عبارت «فَهُوَ حَسْبُهُ» و عبارت «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ» هر دو به کفایت خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند.

انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود به آن مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند آینده‌ای را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم. گاهی چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست یا اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست.

بقره، ۲۱۶

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ..... و چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.
وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ..... و چه بسا چیزی را دوست داشته باشید، در حالی که برای شما بد است.
مفهوم آیه، خداوند همیشه مصلحت بندگان را می‌خواهد.

پیام آیه

۱ کسی که وظیفه‌اش را انجام می‌دهد و بر خدا توکل می‌کند، باید بداند که هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست.

«وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ»

۲ گاهی ما چیزهایی را به ضرر خود می‌پنداریم، اما در حقیقت به سود ما هستند.

«وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ»

۳ گاهی ما چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ما هستند.

۴ در این آیه، صفت «رحیم‌بودن = مهربانی» خداوند نمایان است، زیرا خداوند از روی مهربانی هر چه به صلاح بندگان باشد، برای او رقم می‌زند.

در این مواقع است که خدایی که از هر کس به بندگان مهربان‌تر است، آن چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.

امام علی علیه السلام در یکی از دعاها می‌گوید:

«خداوندا تو با آنان که به تو بیشتر عشق می‌ورزند، بیش از دیگران انس می‌گیری و برای اصلاح کار آنان که بر تو توکل می‌کنند از خودشان آماده‌تری، اسرار ایشان را می‌دانی و بر اندیشه‌هایشان آگاهی و بر میزان بینش آنان دانایی.»
ایشان در ادامه می‌فرماید:

«رازهایشان نزد تو آشکار و دل‌هایشان در حسرت دیدار تو داغدار. اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند، چون می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست توست.»

جمع‌بندی

- ۱ معنی توکل، اعتماد بر خداوند و سپردن نتیجه‌ی کارها به اوست.
- ۲ انسان متوکل در عین عمل به وظیفه‌اش، نتیجه‌ی کار را به خداوند واگذار می‌کند.
- ۳ خداوند مهربان است (علت) پس هر چه برای بنده‌اش رقم بزند به صلاح اوست (معلول = نتیجه). ممکن است انسان از مصلحت خود آگاه نباشد.
- ۴ با توجه به سخن امام علی علیه السلام
  - هر چه بیشتر به خدا عشق بورزیم (علت)، خداوند بیشتر با ما انس می‌گیرد (معلول = نتیجه).
  - اگر به خدا توکل کنیم (علت) خداوند امورمان را اصلاح می‌کند (معلول = نتیجه).
  - انسان متوکل می‌داند که سررشته‌ی کارها به دست خداست (علت) در هنگام مصیبت‌ها به خدا پناه می‌برد (معلول = نتیجه).
  - انسان متوکل می‌داند که سررشته‌ی کارها به دست خداست (علت) در وحشت تنهایی، یاد خدا او را آرام می‌کند (معلول = نتیجه).

فعالیت‌های کلاسی

با توجه به آیه‌ی زیر بگویید چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟

قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ. قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ، عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (زمر، ۳۸)

«بگو چه می‌گویید درباره‌ی آن‌چه جز خدا می‌خوانید؟ اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده‌ی گزند او هستند؟ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده‌ی رحمت او هستند؟ بگو خدا برای من کافی است و توکل‌کنندگان بر او توکل می‌کنند.»

پاسخ: هیچ‌کس قدرت ایستادن در مقابل اراده‌ی خدا را ندارد و نمی‌تواند در کار خدا دخالت کند و از رحمت او جلوگیری کند و یا مانع زیان او شود؛ به همین دلیل، شایسته است فقط بر خدا توکل کنیم.

زمر، ۳۸

مفهوم آیه: فقط بر خدا می‌توان توکل کرد.

پیام آیه

۱ این آیه به مشرکان اشاره دارد و درباره‌ی آن‌چه غیر از خدا می‌پرستند، آنان را بازخواست می‌کند.

«قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ»

۲ اگر بپرسیم: «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» یا «مبنای توکل بر خداوند چیست؟» دو مورد زیر، پاسخ به این سؤال است:

«إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

الف) اگر خداوند بخواهد زبانی به کسی برسد، هیچ‌کس نمی‌تواند جلوی او را بگیرد.

«أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ، هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

ب) اگر خداوند بخواهد رحمتی به کسی برسد، هیچ‌کس نمی‌تواند او را منصرف کند.

۳ خداوند قدرت مطلق است و اگر بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ‌کس (حتی معبودهای ساختگی مشرکان) توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.

«قل حسبي الله»

۴ خداوند ما را کفایت می‌کند. اگر بر او توکل کنیم، دیگر نیازی به غیر او نداریم.

۵ عبارت‌های «أليس الله بكاف عبده»، «فهو حسبه» و «قل حسبي الله» همگی به کفایت‌کردن خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند.

شرایط توکل حقیقی

۱- توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی را که حقیقتاً به نفع ما است پیش خواهد آورد.

امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند به داوود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنها است، علیه او برخیزند.»

۲- توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد؛ یعنی فکر و اندیشه‌ی خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه ممکن را انتخاب نماید و با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند. در این صورت است که می‌توان بر خدا توکل کرد، زیرا توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است.

روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مردمی برخورد که اهل کار و فعالیت نبودند؛ به آنان فرمود:

«شما چگونه مردمی هستید؟»

گفتند: «ما توکل‌کنندگان بر خدا هستیم.»

ایشان فرمود: «نه، بلکه شما سربار دیگران هستید.»

گر توکل می‌کنی در کار کن   کشت کن پس تکیه بر جبار کن

توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جوید؛ زیرا این ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آنها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

جمع‌بندی

- ۱ با توجه به سخن امام صادق علیه السلام، پناه‌بردن خالصانه به خداوند (علت) سبب چاره‌جویی از کارها می‌شود. (معلول = نتیجه)
- ۲ همیشه پیش از توکل باید:
  - الف) فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.
  - ب) یا دیگران مشورت کنیم.
  - ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.
  - د) یا عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.
- ۳ توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسان باهمت است.
- ۴ پیامبر صلی الله علیه و آله کسانی را که بر خدا توکل می‌کنند در حالی که اهل کار و فعالیت نیستند، سربار دیگران خطاب می‌کند.
- ۵ توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و اسبابی که بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است، برای دستیابی به خواسته‌هایش استفاده می‌کند.
- ۶ بی‌توجهی به اسبابی که خداوند برای ما قرار داده است، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

بهترین‌دانیم

بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن، پس تکیه بر جبار کن»، به لزوم اهل کار و فعالیت بودن، برای توکل به خداوند اشاره دارد و با سخن پیامبر صلی الله علیه و آله، خطاب به توکل‌کنندگانی که اهل کار و فعالیت نبودند: «شما سربار دیگران هستید.» هم‌مفهوم است.

بهترین‌دانیم

معلول = نتیجه	عبارت
خداوند از کار توکل‌کننده چاره‌جویی می‌کند.	توکل همراه با نیت خالص
توکل‌کننده از ابزار و اسباب برای رسیدن به هدفش استفاده می‌کند.	توکل همراه با معرفت

تصمیم و توکل

نوجوانی و جوانی، دوران تصمیم‌های بزرگ است. هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. جوان و نوجوان معمولاً شجاعت روحی بالایی دارد و دست و پای وجودش چندان به رشته‌های دنیایی بسته نشده است؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل بسته باشد یا در حسادت نسبت به دیگری بسوزد یا در فکر تجملات زندگی باشد. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعودکردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن. از این‌رو، در این دوره نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود.

فعالیت‌های کلاسی

- ۱- برخی می‌گویند دوره‌ی نوجوانی و جوانی دوره‌ی خطر (ریسک) کردن است. چه تفاوتی میان «خطر کردن» و «توکل بر خدا» وجود دارد؟

پاسخ: انسان متوکل چون به خداوند توکل کرده است و می‌داند که هر نتیجه‌ای که بگیرد به صلاح اوست، پس هیچ اضطراب و نگرانی ندارد و با امید به آینده به مسیرش ادامه می‌دهد. اما شخصی که ریسک کند، همواره در دلش اضطراب و ناراحتی است که نکند نتیجه‌ای که گرفته است، به ضررش باشد.

جمع‌بندی

- ۱ نوجوانی و جوانی
  - دوران تصمیم‌های بزرگ (علت)
  - دوران آرمان‌های بزرگ (علت)
  - آرمان‌هایی از نوع پرواز، رفتن و صعودکردن (علت)
- احساس نیاز شدید به توکل و اعتماد بر خدا (نتیجه = معلول)

- ۲] بزرگسالی و پیری
- دوران دلبستگی به دنیا
  - حسادت به دیگران
  - به فکر تجملات زندگی بودن
  - داشتن آرمان‌هایی از نوع ماندن و در باتلاق زندگی فرورفتن

اندیشه و تحقیق

- ۱- با توجه به آیات، روایات و توضیحات درس، آثار و فواید توکل را ذکر کنید.
- پاسخ: ۱- انسان را اهل کار و فعالیت می‌کند. ۲- سبب تقویت عزم و اراده می‌شود. ۳- به انسان امید می‌دهد.
- ۲- آیا توکل، سبب تنبلی می‌شود یا تحرک؟ چرا؟
- پاسخ: توکل، جانشین تنبلی افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است؛ زیرا انسان باید ابتدا فکر و اندیشه‌ی خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه را انتخاب کند و با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند، سپس خالصانه بر خدا توکل کند.
- ۳- شرایط توکل حقیقی کدام‌اند؟
- پاسخ: ۱- قلباً بر خدا توکل کنیم نه این‌که صرفاً بگوییم: «خدایا بر تو توکل می‌کنم».
- ۲- پیش از توکل باید:
- الف) فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.
  - ب) با دیگران مشورت کنیم.
  - ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.
  - د) با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

راهنمایی

- ① هر یک از آیات و ارتباط آن‌ها با متن کتاب درسی را به خوبی بدانید.
- ② روابط علت و معلولی در سخن امام علی (علیه السلام) را به خوبی یاد بگیرید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۳۸۲- توکل، امیددهنده به کسی است که اهل ..... باشد و چاره‌جویی از کارها از نظر امام صادق (علیه السلام) معلول ..... است.
- (۱) تعقل و پشتکار - با نیت خالص به خدا پناه بردن
(۲) تعقل و پشتکار - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام دادن
(۳) اخلاص - با نیت خالص به خدا پناه بردن
(۴) اخلاص - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام دادن
- ۳۸۳- مفهوم «گاهی اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟
- (۱) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»
(۲) «عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
(۳) «ان ارادني الله بضراً هل هن کاشفات ضره»
(۴) «أو ارادني برحمة هل هن ممسكات رحمة»
- (سراسری ریاضی ۹۳ - با تغییر)
- ۳۸۴- چه چیزی انسان را به آینده امیدوار می‌کند و کدام آیه‌ی شریفه هم‌مفهوم با آن است؟
- (۱) ایمان به خدا - «قل حسبي الله»
(۲) توکل به خدا - «قل حسبي الله»
(۳) ایمان به خدا - «إن ارادني الله بضراً»
(۴) توکل به خدا - «إن ارادني الله بضراً»
- ۳۸۵- توکل‌کننده‌ی اهل ..... می‌داند که باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش ..... .
- (۱) معرفت - از ابزار و اسباب بهره جوید
(۲) عمل - از ابزار و اسباب بهره جوید
(۳) معرفت - با نیت خالص به خدا پناه ببرد
(۴) عمل - با نیت خالص به خدا پناه ببرد
- ۳۸۶- در اعتقاد انسان متوکل بر خداوند، استفاده از ابزار و وسایل، نشانه‌ی ..... است، زیرا توکل به خداوند، در جایی درست است که ..... .
- (۱) قبول حکمت الهی - انسان، مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد
(۲) قبول حکمت الهی - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محوّل کند
(۳) اعتقاد به تأثیرگذاری طولی اختیار - انسان، مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد
(۴) اعتقاد به تأثیرگذاری طولی اختیار - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محوّل کند
- (سراسری ریاضی ۹۳)

۳۸۷- عبارت قرآنی «فهو حسبه» نتیجه برای بندگانی است که به عبارت قرآنی ..... دل سپرده‌اند.

- (۱) «و عسی أن تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
 (۲) «و عسی أن تحبوا شیئاً و هو شرُّ لکم»
 (۳) «و من یتوکل علی الله»
 (۴) «أ لیس الله بکاف عبده»

۳۸۸- اگر سؤال شود: «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» پاسخ به این سؤال، در گرو فهم آیهی شریفهی ..... است. (سراسری خارج از کشور ۹۲ - با تغییر)

- (۱) «إن أردنی الله بضراً هل هن کاشفات ضره»
 (۲) «أ لیس الله بکاف عبده»
 (۳) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شرُّ لکم»
 (۴) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»

۳۸۹- روی‌دادن آن‌چه که حقیقتاً به سود انسان است، در گرو آن است که وی ..... و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را سربار دیگران برشمرده‌اند.

- (۱) در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معبدان منزوی از دیگران
 (۲) مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - معبدان منزوی از دیگران
 (۳) در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - متوکلان بدون عمل
 (۴) مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - متوکلان بدون عمل

۳۹۰- کدام عبارت در مورد رفتار انسان اهل توکل درست است؟

- (۱) باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جوید.
 (۲) اهل تلاش است و کارها را ثمره‌ی تلاش و کوشش و علم و آگاهی خود می‌داند.
 (۳) به جای مشغول شدن به امور روزمره‌ی دنیایی، به دنبال عبادت بوده و بر خدا تکیه‌کند.
 (۴) همیشه جمله‌ی «خدایا بر تو توکل می‌کنم» را بر زبان دارد و در انجام امور بر فکر خود تکیه می‌کند.

۳۹۱- درباره‌ی شرط دوم توکل حقیقی به خداوند، به ترتیب کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) فکر - مشورت - انتخاب بهترین راه ممکن - تلاش
 (۲) مشورت - فکر - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن
 (۳) فکر - مشورت - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن
 (۴) مشورت - فکر - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن

۳۹۲- یکی از دلایل قرآن کریم برای اختصاص توکل بر خداوند، توجه‌دادن به این مطلب است که «معبودهای ساختگی، مقهور اراده‌ی الهی و ناتوان در برابر قدرت او هستند» و پیام آیه‌ی شریفه‌ی ..... حاکی از این موضوع است.

- (۱) «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
 (۲) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»
 (۳) «إن أردنی الله بضراً هل هن کاشفات ضره أو أردنی برحمه هل هن ممسکات رحمته»
 (۴) «أ لیس الله بکاف عبده و یخوفونک بالذین من دونه»

۳۹۳- اگر بخواهیم برای آیه‌ی شریفه‌ی «أ لیس الله بکاف عبده» مفهوم یکسانی را بیان کنیم، عبارت شریفه‌ی ..... یاریگر ما خواهد بود.

- (۱) «عسی أن تحبوا شیئاً و هو شرُّ لکم»
 (۲) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»
 (۳) «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله»
 (۴) «ان أردنی الله بضراً هل هن کاشفات ضره»

۳۹۴- در فرهنگ توحیدی، این باور و عقیده از سوی متوکل به خدا که «خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم»، ..... را ایجاد می‌نماید.

- (۱) روی آوردن به درگاه الهی و پناه‌بردن به او به هنگام گرفتار آمدن به مصائب
 (۲) انجام‌دادن مسئولیت خویش به نحو احسن برای رسیدن به نتیجه‌ی مطلوب
 (۳) اعتماد خالصانه بر خداوند و فهم ناتوانی مخلوقات در جلوگیری از خواست خداوند
 (۴) چشم‌پوشی از ابزار و اسباب، برای دستیابی به نیازها و خواسته‌های خویش

۳۹۵- آزادی از تمنیات و وابستگی‌ها و برعکس، معمولاً به ترتیب مرتبط با دوران ..... و ..... است که به ترتیب، مرتبط با آرمان‌های ..... و ..... می‌باشد. (سراسری هنر ۹۱ - با تغییر)

- (۱) جوانی - بزرگسالی - ماندن - رهاشدن
 (۲) بزرگسالی - جوانی - ماندن - رهاشدن
 (۳) جوانی - جوانی - رهاشدن - ماندن
 (۴) جوانی - بزرگسالی - رهاشدن - ماندن

۳۹۶- آن‌جا که امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داوود علیه السلام وحی کرد هر بنده از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم ...» با عبارت ..... درباره‌ی توکل رابطه داشته و این حدیث بیانگر صفت ..... خداوند است.

- (۱) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - قدرت
 (۲) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - حکمت
 (۳) توکل فقط به معنای گفتن جمله‌ی: «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - قدرت
 (۴) توکل فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - حکمت

۳۹۷- شدت نیاز به توکل و اعتماد به خداوند، در دوران ..... است که دوران ..... می‌باشد. به بیان امام صادق علیه السلام چاره‌جویی از کارها در گرو ..... است.

(سراسری قارچ از کشور ۹۳)

۱) کهنسالی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی (۲) جوانی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی

۳) کهنسالی - رفتن - پناه‌بردن به خدا با نیت خالص (۴) جوانی - رفتن - پناه‌بردن به خدا با نیت خالص

۳۹۸- کدام مفهوم از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ ...» دریافت نمی‌گردد؟

۱) خداوند باری تعالی اوصافی دارد که منشأ توکل و اعتماد بر اوست.

۲) راهکار قرآن کریم برای رسیدن انسان به تصمیمی صحیح، واگذاری امور به خداوند متعال است.

۳) از آن‌جایی که تمام قدرتها در اختیار ساحت مقدس الهی است، می‌توان بر او توکل کرد.

۴) از این منظر که کسی توان ایستادگی در مقابل اراده‌ی الهی را ندارد و نمی‌تواند در کار خداوند دخالت کند، امر توکل مختص باری تعالی است.

۳۹۹- بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» با عبارت ..... هم‌مفهوم بوده و تحرک ..... توکل است.

۱) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - علت

۲) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معلول

۳) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - علت

۴) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - معلول

۴۰۰- درباره‌ی شرایط توکل حقیقی، کدام گزینه متفاوت از سه گزینه‌ی دیگر است؟

۱) توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست.

۲) اگر در قلب خود بر خداوند توکل کنیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه اصلاح خواهد کرد.

۳) انسان باید قلباً به خداوند توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.

۴) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد.

۴۰۱- قرآن کریم، مبنای توکل بر خداوند را در توانایی خداوند در خیررسانی و دفع ناگواری‌ها می‌داند که از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی ..... مفهوم می‌گردد.

(سراسری انسانی ۸۹ - با تغییر)

۱) «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ»

۲) «وَعَسَى أَنْ تَحْبُوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ»

۳) «إِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَحَمِلَ الصَّلَاطَ عَلَى نَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا»

۴) «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۴۰۲- تمام دوران‌ها و مراحل گوناگون زندگی، صحنه‌ی خودنمایی نیاز انسان به تحقق توکل بر خداوند است که شدت این نیاز، در دوران ..... به ظهور می‌رسد که مرحله‌ی ..... است و معنای توکل، ..... خداوند است.

(سراسری زبان ۹۲)

۱) نوجوانی و جوانی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به (۲) پیری و کهنسالی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به

۳) نوجوانی و جوانی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود (۴) پیری و کهنسالی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود

۴۰۳- در بینش توحیدی و نگرش متوکل حقیقی به عرصه‌ی عالم، اعتقاد و باور به این‌که .....، «اخلاص در توکل» را اقتضا می‌کند که نتیجه‌اش، ..... است.

۱) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - بی‌اعتنایی به عالم اسباب

۲) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - بی‌اعتنایی به عالم اسباب

۳) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن

۴) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن

۴۰۴- مفهوم «گاه چیزی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟

۱) «عَسَى أَنْ تَحْبُوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ» (۲) «عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ»

۳) «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ» (۴) «أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۴۰۵- اگر بگوییم: «توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی خدا یا، بر تو توکل می‌کنم، نیست»، این گفتار روشن‌کننده‌ی این موضوع است که .....

۱) توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است

۲) متوکلی که اهل معرفت باشد، می‌داند انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جوید

۳) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد

۴) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند

۴۰۶- آن‌جا که «قیام و خیزش همدی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌هاست، علیه انسان، فاقد تأثیر است»، زمانی است که ..... و استفاده از ابزار و اسباب در راه دستیابی به هدف، نشان قبول ..... می‌باشد.

(سراسری تهرمی ۹۲)

۱) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - حکمت الهی

۲) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - حکمت الهی

۳) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف

۴) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف

۴۰۷- با توجه به آیهی شریفه «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله إن أرادني الله بضرٍ هل هن كاشفات ضره أو أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته قل حسبي الله...» مبنای کفایت خداوند در توکل بر او به ترتیب کدام است؟

(سراسری خارج از کشور ۸۸)

۱) خیررسانی به متوکلان - دفع گزند از مؤمنان

۳) خیررسانی به مؤمنان - دفع گزند از مؤمنان

۴۰۸- انسان متوکل می‌داند در صورت .....، هر نتیجه‌ای که به دست می‌آید، .....: زیرا .....

۱) توکل - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند

۲) توکل - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است

۳) انجام وظیفه - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند

۴) انجام وظیفه - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است

۴۰۹- با توجه به حدیث گهربار امام علی علیه السلام «اگر مصیبت‌ها به بندگان خدا فرو بیارد، .....» و علت آن این است که .....

۱) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آماده‌تر است

۲) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست خداست

۳) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آسان‌تر است

۴) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست خداست

۴۱۰- گذران عمر با ..... همراه است و مفهوم «سلب توانایی از تکیه‌گاه‌های دروغین در دورکردن گزند» از دقت در عبارت شریفه ..... مستفاد می‌گردد.

۱) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «و أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته»

۲) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «إن أرادني الله بضرٍ هل هن كاشفات ضره»

۳) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «إن أرادني الله بضرٍ هل هن كاشفات ضره»

۴) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «و أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته»

۴۱۱- به بیان امام صادق علیه السلام راه خنثی‌کردن همدی توطئه‌ها، ..... است و آن‌جا که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم بیکاران را سربار دیگران معرفی می‌فرماید، به این معنی است که توکل بر خداوند توأم با ..... می‌باشد.

(سراسری تهرمی ۸۸)

۱) ایمان داشتن به خداوند - انجام مسئولیت

۳) ایمان داشتن به خداوند - ایمان و معرفت

۴۱۲- آیهی مبارکه‌ی ..... بیانگر این مفهوم است که انسان متوکل، خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌داند و در عین عمل به وظایف خود، نتیجه‌ی آموزش را به او واگذار می‌کند.

۱) «و عسی أن تکرهوا شیئاً و هو خیرٌ لکم»

۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

۴۱۳- توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ..... بهره جوید، زیرا این‌ها

(سراسری هنر ۹۲ - با تغییر)

بنا بر ..... قرار داده شده و آیهی شریفه ..... حاکی از آن است.

۱) عزم و اراده - حکمت الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

۲) ابزار و اسباب - تقدیر الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

۳) عزم و اراده - تقدیر الهی - «إن أرادني الله بضرٍ هل هن كاشفات ضره أو أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته»

۴) ابزار و اسباب - حکمت الهی - «إن أرادني الله بضرٍ هل هن كاشفات ضره أو أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته»

۴۱۴- با توجه به این سخن امام صادق علیه السلام که فرمود: «خداوند به داوود علیه السلام وحی کرد: هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند»، مفهوم می‌گردد که ..... خداوند ..... است.

(سراسری تهرمی ۹۱ - با اندکی تغییر)

(۱) ایمان به - يك امر كاملاً قلبی و درونی

(۲) توکل بر - يك امر كاملاً قلبی و درونی

(۳) توکل بر - گره‌گشای کار فروبسته‌ی انسان

(۴) ایمان به - گره‌گشای کار فروبسته‌ی انسان

۴۱۵- با توجه به این بیت از مثنوی مولانا که می‌گوید: «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» مفهوم می‌گردد که .....

(۱) باور به این‌که خدا ناظر بر همه‌ی حوادث عالم است، عزم انسان را در توکل به خدا استوار می‌سازد

(۲) واگذارکردن و سپردن تمام امور زندگی خویش به خداوند حکیم، لازمه‌ی توکل به اوست

(۳) معیار شناخت توکل حقیقی، اعتماد خالصانه به خداوند و تکیه بر او و گسستن از غیر اوست

(۴) توکل واقعی بر خداوند، مانع بهره‌وری از ابزار و اسباب نیست و این دو لازم و ملزوم یکدیگرند

۴۱۶- در کدام‌یک از آیات شریفه‌ی بیان‌شده، قرآن کریم با طرح استفهام انکاری، کفایت قدرت ذات باری تعالی برای تکیه و واگذاری نتایج امور به او را به اثبات رسانیده است؟

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»

(۲) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لكم»

(۳) «ألیس الله بکافی عبده»

(۴) «أو أرادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۱۷- آن‌جا که پیامبر صلی الله علیه و آله به مردمی برخورد که برای توجیه تنبلی خود می‌گفتند: «ما توکل‌کنندگان به خدا هستیم»، در پاسخ به آن‌ها ..... که این موضوع تبیین‌کننده‌ی رابطه‌ی ..... است.

(۱) به برکت رحمت الهی با نرمی و مهربانی سخن گفت - توکل با اخلاص

(۲) به برکت رحمت الهی با نرمی و مهربانی سخن گفت - توکل با احساس مسئولیت

(۳) فرمود که «شما سربرار دیگران هستید» - توکل با احساس مسئولیت

(۴) فرمود که «شما سربرار دیگران هستید» - توکل با اخلاص

۴۱۸- با توجه به آیات قرآن کریم، اعتقاد به این حقیقت که «در برابر اراده‌ی الهی، مخلوق نه زیان می‌رساند و نه عطا و منعی دارد»، ترسیمی از پیام عبارت شریفه‌ی ..... و بیانگر ..... است.

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او

(۲) «ان أرادنی الله بضراً هل هن کاشفات ضره أو أرادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او

(۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات

(۴) «إن أرادنی الله بضراً هل هن کاشفات ضره أو أرادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات

۴۱۹- براساس فرمایش امام صادق علیه السلام، خداوند تنها در صورتی کارها را به بهترین وجه چاره‌جویی خواهد کرد که انسان‌ها .....

(۱) در راه رسیدن به مقصود، مسئولیت‌های خویش را به خوبی انجام داده و نتایج را به او واگذارند

(۲) اهل معرفت باشند و در راستای راه‌یابی به خواسته‌هایشان از ابزار و اسباب که معلول علم و حکمت الهی‌اند، بهره‌جویند

(۳) اهل عمل باشند، با دیگران مشورت کنند و پس از تفکر و اندیشه و انتخاب بهترین راه، به او روی آورند

(۴) به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به درگاه او پناه آورند

۳۸۴- گزینه‌ی «۲»

توکل بر خدا پیام آیه‌ی «قل حسبی الله علیه یتوکل المتوکلون» است. توکل جانشین تنبلی نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد.

۳۸۵- گزینه‌ی «۱»

توکل‌کننده‌ی اهل معرفت می‌داند که برای دستیابی به نیازها و خواسته‌هایش، باید از ابزار و اسباب بهره جویید.

۳۸۶- گزینه‌ی «۱»

توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و اسباب بهره می‌گیرد، زیرا می‌داند ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است. توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد.

۳۸۷- گزینه‌ی «۳»

هر کس بر خدا توکل کند، «و من یتوکل علی الله» خداوند او را کفایت می‌کند «فهو حسبه».

۳۸۸- گزینه‌ی «۱»

در آیه‌ی «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله إن أرادني الله بضرٍ هل هنّ کاشفاتٌ ضرّه ...»، عبارت‌های «إن أرادني الله بضرٍ هل هنّ کاشفاتٌ ضرّه» و «أو أرادني برحمة هل هنّ ممسکات رحمته» به ناتوانی دیگر موجودات در جلوگیری از اراده‌ی خداوند اشاره دارد و پاسخ به سؤال «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» است.

۳۸۹- گزینه‌ی «۳»

«انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی که حقیقتاً به نفع ماست پیش خواهد آورد.» پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روزی به مردمی برخورد کرد که اهل کار و فعالیت نبودند؛ ایشان آن‌ها را «سربار دیگران» خطاب کردند.

۳۹۰- گزینه‌ی «۱»

توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جویید.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی (۲): انسان متوکل کارهایش را ثمره‌ی تلاش خود و توکل بر خدا می‌داند.

گزینه‌ی (۳): انسان متوکل تلاش می‌کند و مسئولیتش را انجام می‌دهد، سپس به خدا توکل می‌کند.

گزینه‌ی (۴): انسان متوکل قلباً بر خدا توکل می‌کند.

۳۹۱- گزینه‌ی «۱»

الف) فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.

ب) با دیگران مشورت کنیم.

ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.

د) با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

۳۹۲- گزینه‌ی «۳»

در آیه‌ی «ان ارادني الله بضرٍ هل هنّ کاشفاتٌ ضرّه أو أرادني برحمة هل هنّ ممسکات رحمته» اشاره می‌شود که هیچ موجودی، از جمله معبودهای ساختگی مشرکان، توانایی جلوگیری از اراده‌ی خداوند را در رساندن نفع یا ضرر به دیگران ندارند؛ زیرا هیچ‌کس نمی‌تواند در مقابل اراده‌ی الهی بایستد.

۳۸۲- گزینه‌ی «۱»

توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه امیددهنده و کمک‌کننده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد.

با توجه به سخن امام صادق علیه السلام، هر کس با نیت خالص به خدا پناه ببرد (علت)، خدا از کارش چاره‌جویی می‌کند. (معلول)

۳۸۳- گزینه‌ی «۲»

«عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم: چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.»

۳۹۳- گزینهی «۲» مفهوم عبارت‌های «أ لیس الله بکاف عبده» و «فهو حسبه» کفایت‌کردن خداوند است. اگر آدمی خدا را داشته باشد، دیگر نیازی به غیر او ندارد.

۳۹۴- گزینهی «۳» خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم؛ بنابراین، شایسته است که با اخلاص بر خدا اعتماد کنیم و بدانیم که هیچ قدرتی در جهان مانع چاره‌سازی خدا نیست.

۳۹۵- گزینهی «۴» جوان و نوجوان معمولاً آزاد از تمثیلات و وابستگی‌هاست؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل بسته‌اند. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعودکردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن.

۳۹۶- گزینهی «۳» حدیث امام صادق علیه السلام به اولین شرط توکل حقیقی اشاره دارد. در این شرط بر توکل قلبی و با نیت خالص تأکید می‌شود، نه این‌که صرفاً شخص بگوید: «خدایا بر تو توکل می‌کنم.» حدیث امام صادق علیه السلام بیانگر قدرت خداوند است، زیرا در پایان حدیث می‌خوانیم: «از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.»

۳۹۷- گزینهی «۴» «جوان و نوجوان معمولاً آزاد از تمثیلات و وابستگی‌هاست. شجاعت روحی بالایی دارد؛ او آرمان‌هایی دارد از جنس رفتن؛ در این دوره، نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمودند: «خداوند به داوود علیه السلام وحی کرد که هر بنده‌ای از بندگانم، به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.»

۳۹۸- گزینهی «۲» با توجه به آیه‌ی «قل أفرأیتم...» می‌فهمیم که خداوند توانایی و قدرت انجام هر کاری را دارد و هیچ‌کس نمی‌تواند در برابر اراده‌ی او بایستد، پس باید فقط بر خداوند توکل کرد.

دقت کنید آدمی باید ابتدا مسئولیتش را به خوبی انجام دهد، سپس بر خدا توکل کند. (دلیل نادرستی گزینه‌ی ۲)

۳۹۹- گزینهی «۴» بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» به مفهوم انجام کار و فعالیت و سپس توکل بر خدا اشاره دارد. توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسان اهل همت است. پس تحرک، معلول (نتیجه‌ی) توکل است.

۴۰۰- گزینهی «۴» شرط اول توکل حقیقی این است که:

الف) توکل، فقط گفتن جمله‌ی «خدایا بر تو توکل می‌کنم» نیست. ب) باید قلباً به خدا توکل کنیم تا او کار ما را اصلاح کند.

ج) انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌بیند.

شرط دوم توکل حقیقی این است که:

انسان مسئولیت‌های خود را انجام دهد، سپس بر خدا توکل کند.

۴۰۱- گزینهی «۴» عبارت «إن أَرَادَنِی اللهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ کَاشِفَاتُ

ضُرِّهِ» یعنی اگر خداوند بخواهد ضرری به کسی برساند، کسی نمی‌تواند جلوی آن را بگیرد، و عبارت «أَو أَرَادَنِی بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ» یعنی اگر اراده کند که رحمت و خیریت به کسی برسد نیز کسی نمی‌تواند از آن جلوگیری کند؛ پس اگر خداوند بخواهد به کسی خیریت یا گزندیت برساند، هیچ‌کس توان مقابله با او را ندارد؛ پس باید فقط بر خدا توکل کرد.

۴۰۲- گزینهی «۱» در دوره‌ی نوجوانی و جوانی، نیاز شدیدتری به

توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود، زیرا نوجوان و جوان آرمان‌های بزرگ دارد؛ آرمان‌هایی از جنس رفتن. توکل بر خدا به معنای اعتماد به خداوند است که باید خالصانه باشد.

۴۰۳- گزینهی «۳» چون خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از

خودشان می‌داند، شایسته است انسان به خداوند توکل کند. با توجه به حدیث امام صادق علیه السلام اگر انسان خالصانه به خدا پناه آورد، خداوند به بهترین وجه از کارش چاره‌جویی می‌کند.

۴۰۴- گزینهی «۱» «و عسی أن تحبوا شیئاً و هو شرُّ لکم»: و چه بسا

چیزی را دوست می‌دارید، در حالی که برای شما بد است.

۴۰۵- گزینهی «۴» توکل‌کردن، فقط به معنای گفتن جمله‌ی

«خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.

۴۰۶- گزینهی «۲» امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «خداوند به داوود

علیه السلام وحی کرد که هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌هاست، علیه او برخیزند.» انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها، از ابزار و اسباب بهره‌جویی؛ زیرا این ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است.

۴۰۷- گزینهی «۲» دلیل کفایت خداوند در توکل:

۱- «إن أَرَادَنِی اللهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ کَاشِفَاتُ ضُرِّهِ» ← رفع گزند و آسیب از متوکلان

۲- «أَو أَرَادَنِی بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ» ← خیر و رحمت‌رسانی به متوکلان

۴۰۸- گزینهی «۴» انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام

وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود بدان مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند از همه‌چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است.

۴۱۶- گزینه‌ی «۳» عبارت «أ لیس الله بکاف عبده: آیا خداوند

برای توکل بنده‌اش کافی نیست؟» استفهام انکاری است. این آیه کفایت خداوند را برای بندگانش بیان می‌کند.

دقت کنید عبارت «فهو حسب» نیز به مفهوم کفایت خداوند در توکل است، اما به صورت استفهام انکاری بیان نشده است.

۴۱۷- گزینه‌ی «۳» پیامبر ﷺ به کسانی که اهل کار و فعالیت

نبودند، فرمودند: «شما سربار دیگران هستید.» این موضوع نشان می‌دهد که توکل باید همراه با انجام مسئولیت باشد.

۴۱۸- گزینه‌ی «۲» مبنای توکل بر خداوند در آیه‌ی «إن أرادنی الله

بضراً هل هنّ کاشفات ضره او ارادنی برحمه هل هنّ ممسکات رحمته...» آمده است؛ این آیه بیان می‌کند که هیچ‌کس نمی‌تواند در مقابل اراده‌ی خداوند به انسان نفعی برساند یا ضرری را دفع کند؛ به همین دلیل فقط باید بر خدا توکل کنیم.

۴۱۹- گزینه‌ی «۴» امام صادق ﷺ می‌فرمایند: «خداوند به

داوود ﷺ وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.»

۴۰۹- گزینه‌ی «۴» در سخن امام علی ﷺ می‌خوانیم: «اگر

تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام می‌سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند (معلول)، چون می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست توست (علت).»

۴۱۰- گزینه‌ی «۳» هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی

می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. در عبارت «إن أرادنی الله بضراً هل هنّ کاشفات ضره» بیان می‌شود که هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر اراده‌ی خداوند مبنی بر آسیب و گزند رساندن را ندارد.

۴۱۱- گزینه‌ی «۲» امام صادق ﷺ می‌فرمایند: «خداوند به داوود

ﷺ وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم؛ گرچه آسمان و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.» پس دفع همه‌ی توطئه‌ها نتیجه‌ی توکل خالصانه بر خداوند است. پیامبر ﷺ، کسانی را که اهل کار و فعالیت نبودند، سربار دیگران معرفی می‌کنند. این موضوع نشان از اهمیت انجام وظیفه و مسئولیت همراه با توکل بر خدا دارد.

۴۱۲- گزینه‌ی «۳» از آیه‌ی شریفه‌ی «و من یتوکل علی الله فهو

حسبه إن الله بالغ امره»: آن‌کس که در راه حق به خدا توکل کند، خداوند او را بس است، خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند.» می‌فهمیم که انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌داند.

۴۱۳- گزینه‌ی «۴» «توکل‌کننده‌ی اهل معرفت از ابزار و اسباب

بهره می‌گیرد، زیرا می‌داند این ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است.» آیه‌ی «إن أرادنی الله بضراً هل هنّ کاشفات ضره...» به توکل بر خداوند اشاره دارد. بر طبق این آیه، اگر خداوند بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.

۴۱۴- گزینه‌ی «۲» انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند

و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. امام صادق ﷺ در این باره می‌فرمایند: «خداوند به داوود ﷺ وحی کرد هرگاه بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است علیه او برخیزند.»

۴۱۵- گزینه‌ی «۴» بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت

کن پس تکیه بر جبار کن» به حقیقت توکل اشاره دارد. آدمی باید مسئولیت‌هایش را به خوبی انجام دهد و سپس نتیجه‌ی کار را به خدا واگذارد و بر او توکل کند.